

DESTÜRÜ'İ-KÂTİB

(دستور الكاتب)

Şems-i Münşî'nin
(ö. 777/1375'ten önce)
inşâ sanatı ve münşilerin
görevlerine dair eseri
(bk. ŞEMS-İ MÜNŞİ).

DESÜKİYYE

(الدسوقيه)

Burhânüddin İbrâhim b. Ebü'l-Mecd
Abdülazîz ed-Desûkî'ye
(ö. 676/1277)
nisbet edilen bir tarikat.

Daha çok Mısır ve Sudan'da yaygınlık kazanan Desûkiyye tarikatı Burhâniyye veya Burhâmiyye adlarıyla da tanınır. Nitekim Harîrîzâde tarikatı "Burhâniyye" maddesinde ele almıştır (*Tibyân*, I, vr. 110^a vd.). Tarikat mensuplarına genellikle Berâhime veya Berâhimîyyûn (İbrâhimîler) adı verilmiştir.

Rifâiyye tarikatını Mısır'da yayan Şeyh Ebü'l-Feth el-Vâsîrî Desûkî'nin dedesidir; bu bakımdan Desûkiyye'nin Rifâiyye ile ilgisi vardır. Ayrıca âdâb ve erkânındaki ortak noktalar sebebiyle Bedeviyye, Şâzeliyye ve Medyenîyye tarikatları ile de münasebeti bulunduğu gibi Desûkiyye'yi Bedeviyye ve Şâzeliyye'nin bir kolu sayanlar da vardır (bk. Zebîdî, s. 19).

Cehri zikir, ibadete düşkünlük, şeriat ve tarikat hükümlerine sıkı bir şekilde bağlılık, evliyanın ahlâkını örnek almak, beşerî arzulara şiddetle karşı koyarak nefsi öldürmek Desûkiyye tarikatının esasları olarak kabul edilir. Genellikle yeşil elbise giyen tarikat mensupları tilâvet ve zikir meclislerinde "yâ dâim" zikrini sık sık tekrar ederler. İbrâhim ed-Desûkî tarikatta semâa yer vermediği ve semâi reddettiği halde halifeleri semâi ve mevlid âyinlerini tarikatlarının bir esası haline getirmişlerdir (bk. Âmir en-Necâr, s. 265).

Desûkiyye tarikatı Şehâbeddin Ebü'l-Abbas Ahmed b. Osman eş-Şernûbiyye (ö. 994/1586) nisbet edilen Şernûbiyye, Sâlih Âşûr el-Mağribî'ye nisbet edilen Âşûriyye, Ebû Sâlim et-Tâzî'ye nisbet edilen Tâziyye ve Celâleddin es-Süyûtî'ye nisbet edilen Süyûtîyye adlı dört kola ayrılmıştır. Harîrîzâde *Tibyân*'da bu kolların her birinin Desûkî'ye ulaşan silsilelerini kaydetmiştir. Ayrıca çağdaş Mısır kaynaklarında tarikatın Şehâbiyye adlı bir kolu olduğu söylenmekte, ancak

silsilesi verilmemektedir. Desûkiyye'nin Şernûbiyye ve Şehâbiyye kolları günümüzde Mısır'da faal tarikatlar arasında yer almaktadır. Desûkiyye bugün Mısır'ın yanı sıra Suriye, Küveyt, Ebûzabî (Abudabi), Dubâi ve Sudan'ın Hartum şehrinde faaliyetlerini sürdürmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Zebîdî, *İk'd*, s. 19; Harîrîzâde, *Tibyân*, I, vr. 110^a-127^b, 209^b-210^a; II, vr. 181^b-185^a; A. Le Chatelier, *Les Confréries Musulmanes du Hedjaz*, Paris 1887, s. 190-194; Hüseyin Vassâf, *Sefîne*, I, 253-258; Seyyid Üveys, *el-İbdâ'ü's-şekâift 'alâ t'arikatî's-şâfiyye*, Kahire 1981, s. 190; Âmir en-Necâr, *et-Turuku's-şâfiyye ft Mısır*, Kahire 1983, s. 261-265; F. De Jong, "Les confrères mystiques musulmanes an machreq arabe", *Les ordres mystiques dans l'Islam*, Paris 1986, s. 211, 214, 231.

MEHMET DEMİRCİ

DESÜKÎ, İbrâhim b. Abdülazîz

(إبراهيم بن عبد العزيز الدسوقي)

Burhânüddin İbrâhim b. Ebü'l-Mecd
Abdülazîz ed-Desûkî
(ö. 676/1277)

Mutasavvıf,

Desûkiyye tarikatının kurucusu.

633'te (1235) Aşağı Mısır'daki Markus'ta doğdu. 644 (1246) veya 653'te (1255) doğduğuna dair rivayetler de vardır. Ömrünün çoğunu aynı bölgedeki Desûk (Düsük, Disük) kasabasında geçirdiğinden Desûkî nisbesiyle ve Ebü'l-Ayneyn unvanıyla tanındı. Babası Ebü'l-Mecd Abdülazîz, Rifâî şeyhlerinden Ebü'l-Feth Ebü'l-Ganâim el-Vâsîrî'nin damadı ve halifesiydi. Pek çok velî gibi onun şeceresi de Hz. Hüseyin'e bağlandığı için seyid kabul edilmektedir.

İbrâhim ed-Desûkî öğrenimine Desûk'ta başladı; Kur'an'ı ezberledi; Şâfiî fıkhı okudu. Sonra babasından Rifâiyye hırkasını giydi. Daha sonra Sühreverdi şeyhlerinden Necmeddin İsfahânî'ye intisap etti. Şâzeliyye tarikatına da sülûk eden Desûkî'nin ayrıca Ebû Medyen el-Mağribî'ye ulaşan bir silsilesi daha vardır. Bütün bunlar onun Rifâiyye, Sühreverdiyye, Şâzeliyye gibi tarikatları yakından tanıdığını ve bunlardan nasip aldığını gösterir.

Mutasavvıflar tarafından dört büyük kutubdan biri olarak kabul edilen Desûkî (diğer üçü Abdülkâdir-i Geylânî, Ahmed er-Rifâî, Ahmed el-Bedevî'dir) yirmi yıl kadar halvethânesinde mücadele ve tefekkürle meşgul oldu. Babasının cenaze namazını kılmak için çıktığı bu hal-

vethâneye tekrar dönmek istediye de dostlarının ricası üzerine bundan vazgeçti. Hayatta iken etrafında toplanan müridleri, kendisinin kırk üç yaşında vefatından sonra halifesi ve kardeşi Şeyh Mûsâ'ya tâbi olup onun tasavvuf anlayışını devam ettirmişler ve bir tarikat haline getirmişlerdir.

Desûkî vefat ettiğinde halvethânesine gömülmüştür. Sağlığında bu halvethânenin yanında inşasına başlanan cami el-Câmiu'l-İbrâhîmî veya Ma'hedü Desûk diye bilinir. Sultan Kayıtbay tarafından onarılan ve daha sonra bazı değişiklikler geçiren cami bugünkü şeklini 1885'te Hidiv Tevfik zamanında almıştır.

Desûkî bir yönüyle şeriata çok bağlı, diğer yönüyle son derece esrarengiz bir sâfidir. Müridlerin şeyhlerine çok bağlı olmaları, şeyhlerin de müridlerine evlâtları gibi muamele etmeleri gerektiğini belirtir. Helâl yemeye, hak hukuk gözetmeye ve şeriatın hükümlerine sıkı bir şekilde bağlı kalmaya büyük önem verir. Şeriatla hakikatin, zâhirle bâtının bağdaştırılmasını ister. Hakikati tasvir ve ifade olarak değil zevk ve yaşama olarak anlar.

Desûkî'nin esrarengiz yönü ayrı bir önem taşır. Kendisinden bahseden bütün kaynaklar onun Süryânî, İbrânî ve eski Mısır dillerini bildiğini, hayvanların ve kuşların lisanından anladığını kaydediler. Şa'rânî, Desûkî'nin bildiğini ileri sürdüğü dille söylenmiş bazı metinler nakleder ki bunların ne anlama geldiği bilinmemektedir. Bu metinleri açıklamak için yapılan zoraki yorumlar ise gerçek olmaktan uzaktır. Aynı ifadelere Desûkî'nin *hizb**lerinde de rastlanır.

Desûkî "nûr-ı Muhammedî" fikri üzerinde de durmuş ve bu nuru Allah'ın ezeli bir tecellisi saymıştır. Zaman zaman cezbelenen, "Yüce makamlarda Hz. Muhammed'in nuru ile, tûfanda Hz. Nûh ile, rüya görürken Hz. İbrâhim ile ve beşikte Hz. İsa ile idim" gibi *şathiye**leri de bulunan Desûkî'nin kendisini Tanrı ile aynıleştirdiğinden de bahsedilir. Mukbil onun bu tür sözlerini "çirkin lâflar ve hurafeler" olarak değerlendirir (bk. Sâlih b. Mehdî, s. 242, 309). Âmir en-Necâr da, "Desûkî'nin *sekr**i *sahv**ından daha çoktu" der ve şiirlerinin bunu açıkça gösterdiğini belirtir (*et-Turuku's-şâfiyye ft Mısır*, s. 254).

Desûkî'nin halvethânesinde inzivaya çekildiği yıllarda bazı eserler telif ettiği rivayet edilir. Ancak vefat ettiği zaman